

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.3979>

DİJİTAL FOTOĞRAFLAR VE BİLGİSAYAR ARACILIĞIYLA ÜRETİLEN GÖRÜNTÜLER BİRBİRİNDEN NE KADAR FARKLI? *HOW DIFFERENT ARE DIGITAL PHOTOGRAPHS FROM COMPUTED-GENERATED IMAGES?*

İsmail Erim GÜLAÇTI*

Öz

Bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler görsel iletişimin diğer alanlarında giderek artan oranlarda kullanılsa da fotoğrafların dijital olarak düzenlenmesine dair hem basın hem de reklamcılık sektöründe katı ilkeler bulunmaktadır ve bu ilkelere uyulmaması ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum ise hem fotoğraf hem de bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülere ilişkin algımızı ve bu iki tür görselin ifade ettiği anlamı sorgulamamızı gerektirmektedir. Bu çalışma profesyonel fotoğrafçıların ve fotoğraf düzenleme ile profesyonel düzeyde ilgilenen kişilerin bir ekranda gördükleri fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerden ayırabilme becerileri hakkında deneysel bir kurguya dayalı veriler sunmaktadır. Sonuçlar net bir şekilde katılımcıların bu iki tür görseli birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ayıramadığını göstermektedir. Bu da bu ayrımı yapmanın katılımcılar kadar yetkin ve uzman olmayan kişiler için giderek daha da zorlaşacağını göstermektedir. Ancak araştırma ilginç bir şekilde katılımcıların günümüz dijital fotoğrafçılığı ve dijital görüntü üretimi ile uyumlu olmayan oldukça geleneksel denebilecek bir fotoğraf anlayışını paylaştıklarını da ortaya koymuştur. Bu sonuçlara dayanarak dijital fotoğrafçılıkta bilgisayar kullanımını daha iyi anlamaya yönelik ve dijital fotoğrafın kullanımına belli sektörlerde dayanak oluşturacak bir görsel okuryazarlığa ihtiyaç olduğu ifade edilebilir çünkü fotoğrafları ekranlarda, dergilerde, sergilerde ya da gazetelerde görenlerin aslında bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülere bakıyor olmaları giderek yaygınlaşan ve artan bir duruma dönüşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Dijital Fotoğraf, Göstergibilim, Habercilik, Görsel Sanatlar.

Abstract

Although computer-generated images are increasingly used in other areas of visual communication, there are strict principles for digital editing of photos in both the press and advertising sectors and not adhering to these principles causes serious consequences. This requires us to question our perception of both images and computer-generated images as well as the meaning of these two types of images. This study provides experiment-based data on the ability of professional photographers and those professionals interested in photo editing to distinguish photographs from computer-generated images that they see on a screen. The results clearly show that the participants cannot distinguish between these two types of images in a statistically significant manner. This shows that making this distinction will become increasingly difficult for the non-specialist as well as the participants, who were all competent individuals in their field. Interestingly, however, the study found out that the participants shared a rather traditional understanding of photography that was not compatible with today's digital photography and digital image production. Based on these results, it can be stated that there is need for a new type of visual literacy in order to better understand the use of computers in digital photography and to provide a basis for the use of digital photography in certain sectors because one could actually be looking at computer-generated images when they think that they are looking at photographs on screens, magazines, exhibitions or newspapers.

Keywords: Photography, Digital Photography, Semiotics, Journalism, Visual Arts.

*Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi

1. GİRİŞ

Foto muhabirleri başta olmak üzere fotoğrafçılar çekim, düzenleme ve yayınlama konularında bazı katı ilkelere uymak zorundadır. Özellikle 21. Yüzyılın başlarından itibaren dijital fotoğrafın hızla gelişmesiyle birlikte fotoğrafların bilgisayar ortamında düzenlenmesine ilişkin etik tartışmalar da yeniden ortaya çıkmıştır. Bu tür tartışmalar belgesel, özel ya da haber amaçlı fotoğraf çekenlerin neredeyse fotoğrafın tarihi boyunca birçok kez dahil oldukları tartışmalardır. Hatta son yıllarda birçok fotoğrafçı çektikleri fotoğraflara ekleme yaptıkları ya da bu fotoğraflardan bazı 'içeriği' çıkardıkları için işlerinden olmuştur. Pulitzer ödüllü Narciso Contreras'ın 2013 yılında Suriye'deki savaşı haberleştirirken çektiği bir fotoğrafın sol alt köşesinde görünen kamerasını Photoshop ile sildiğinin ortaya çıkması sonucunda AP (Associated Press) tarafından kovulması buna bir örnek olarak gösterilebilir. Haber ve habercilik güven ile ilgilidir. Fotoğrafçılardan ajanslara, gazetelere ve internet sitelerine ve oradan da okuyuculara uzanan bu güven zinciri kırılırsa her bir fotoğraf şüpheyle karşılanacaktır ve bu da izin verilmemesi gereken bir durumdur.

Fotoğrafların dijital olarak değiştirilmesine ilişkin sorunlar 1990'ların başından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır ve hala güncelliğini korumaktadır (Huang, 2001; Lowrey, 2003; Mäenpää, 2014; Reaves, 1992, 1995; Schwartz, 1992). Fotoğraf düzenlemenin ahlaki temelleri (Solaroli, 2015), haber fotoğraflarının nesnelliği (Carlson, 2009) ve deneysel düzenleme uygulamaları (Gürsel, 2016) özellikle tartışılan konuların başındadır. Dijital fotoğrafçılık uygulamalarının kontrolünün ve bunların kullanımıyla ortaya çıkan sonuçların doğrulanmasının geçmişe göre çok daha zor olduğu böyle bir bağlamda, tüm bu tartışmalar dijitalleş(tir)menin fotoğrafa olan etkisini ortaya açıkça ortaya koymaktadır.

Fotoğrafların düzenlenmesine ilişkin, özellikle haber fotoğrafçılığı yapan fotoğrafçıların takip ettiği, katı ilkeler olsa da bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler görsel iletişimin ağır bastığı reklamcılık, sinema, internet ve TV dizileri gibi alanlarda giderek artan oranda kullanılmaktadır. Fotoğraf makinesi ile kaydedilmemiş bu tür görüntüler oluşturulurken bazı özel yazılımlar ve programlar kullanılmaktadır. Sonuçta oluşturulan görüntüler yeterince gerçekçiye fotoğraf makinesi ile çekilmiş fotoğraflara çok benzeyen bir yapıları olur. Fotoğrafların dijital olarak düzenlenmesinden farklı olarak bu tür görüntülerde kullanılan yazılım ve programlar gerçek fotoğraflardan neredeyse ayırt edilemeyecek görüntüler ortaya çıkarır. Dijital fotoğrafın doğasına ve kullanımına dair yapılan tartışmalar bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerdeki bu türden son gelişmelerle birlikte düşünüldüğünde fotoğraf kavramına ilişkin temel bir ikileme işaret etmektedir. Diğer bir deyişle fotoğraf diye baktığımız görseller aslında üretildikleri teknoloji ve yazılımlar dışında hiçbir dış dayanak noktası ya da göstergesi olmayan görüntüler olma yolundadır.

Geleneksel fotoğraf anlayışına göre fotoğraflarda bir nedensellik olgusu bulunmalıdır. Fotoğraf çekildiği zaman fotoğraf makinesinin dışındaki bir varlık hem fotoğrafın kaydedildiği yüzey hem de fotoğraf bastırıldıktan sonra ortaya çıkan görüntü üzerinde etki gösterir. Dolayısıyla bu anlayışa göre bir görüntüyü fotoğraf ya da bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü olması bakımından değerlendirirken göz önüne alınması gereken sorular elimizdeki görselin bir tiyatro sahnesi canlandırır gibi oluşturulup oluşturulmadığı ya da görüntünün içeriğine müdahale edilip edilmediğidir. Ancak dijital fotoğrafçılıktaki son gelişmeler bu yaklaşımın yeniden değerlendirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Birçok açıdan dijitalleşmenin fotoğraftan önceki gerçeklik ile sonrasında oluşan görsel arasındaki nedensellik ilişkisini zayıflattığı ileri sürülmektedir. Dijital bir görüntü, gazete ya da dergilerde yayımlandığında fotoğrafa çok benzese de aslında fotoğraf resimden nasıl farklıysa geleneksel fotoğraf da dijital bir görüntüden öyle farklıdır. Ritchin'e göre (1991) dijital fotoğrafın manipülasyonların yolunu açması fotoğrafın olaylara tanıklık etme rolünü de tartışmaya açmıştır çünkü dijital fotoğraf artık neredeyse düzenlemede kullanılan yazılımlarla eş anlamlı hale gelmiştir. Böylece 1 ve 0'lardan ibaret hale gelen fotoğraf dönüştüğü bu dijital bilgi formuyla kolaylıkla şekillendirilebilir, programlanabilir hale gelmiştir ve sonuçta da bir gösterge olma özelliğini yitirmiştir. Gelenen bu noktada analog ve dijital fotoğraf artık birbirinden farklı iki olguya dönüşmüş ve dijital fotoğraf bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerle eş anlamlı hale gelmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma bu paradoksa yukarıda değinilen tartışmalar bakımından da önemli bir açıdan yaklaşmaktadır: 'Meslekleri açısından geleneksel fotoğrafçılık anlayışı özellikle önemli olan profesyonel fotoğrafçılar, dijital fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen ve bir bilgisayar ekranında gördükleri görüntülerden ayırabiliyor mu?' sorusu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Sorunun anlamı açıktır. Eğer bilgisayar aracılığıyla oluşturulan görüntüleri üretmekte kullanılan teknikler, profesyonel fotoğrafçıların bu görüntüleri fotoğraf makinesi ile çekilen fotoğraflardan ayırt edemeyeceği kadar gelişmişse o zaman dijital fotoğrafa dair anlayışımızın yeniden sorgulanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Günümüzde birçok profesyonel fotoğrafçı düzenlenmiş dijital fotoğraflar

ile geleneksel anlayışa göre çekilmiş fotoğraflar arasındaki farkı görebilmeye büyük önem vermektedir (Mäenpää ve Seppänen, 2010) ve bu nedenle de tamamen bilgisayar aracılığıyla oluşturulan görüntüler ile fotoğraf makinesi ile çekilen fotoğrafları birbirinden ayırmak çok daha önemli bir konu haline gelmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, dijital fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla oluşturulan görüntüler arasındaki farkın sıradan insanlar kadar profesyonel fotoğrafçıların da bu iki tür görseli birbirinden ayırt etmelerini zorlaştıracak kadar kaybolup kaybolmadığını bulmaktır.

Bu amaçla 20 profesyonel fotoğrafçıya bilgisayar ekranında 37 farklı görsel gösterilmiş ve 'Bu görsel fotoğraf mı yoksa bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntü müdür?' sorusu yöneltilmiştir. Alanlarındaki uzmanlıkları ve deneyimleri nedeniyle iki tür görseli birbirinden ayırt etmekte özellikle yetkin olan bu kişilerin çoğu habercilik, reklamcılık ve basın alanlarında çalışmaktadır. Söz konusu seçimi daha zorlayıcı bir hale getirmek için ayırt etmesi daha zor olabilecek görseller seçilmiştir. Bilgisayar aracılığıyla üretilmiş görüntülerden seçilenler fotoğraf makinesi ile çekilen geleneksel fotoğraflara çok benzediği gibi fotoğraf makinesi ile çekilen geleneksel fotoğraflardan da deneyimsiz birinin bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntü olarak kabul edeceği olanlar bulunmaktadır.

Her bir karardan sonra katılımcılardan seçimlerini yazılı olarak gerekçelendirmeleri ve daha sonra da kısa bir görüşmede bazı soruları cevaplamaları istenmiştir. Ortaya çıkan bu veri iki önemli boyutta analiz edilmiştir: 1. Katılımcılar fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüleri birbirinden doğru bir şekilde ayırmakta mıdır? 2. Bu ayrımı yaparken fotoğrafa ilişkin bilgi birikimlerini ve deneyimlerini nasıl kullanmışlardır?

Bu bağlamda çalışmanın geri kalanında öncelikle konuyla ilgili güncel tartışmalar ele alınacak, görsel ve katılımcı tercihlerinin gerekçeleri ve deneysel yapıdaki yöntem hakkında bilgi verilecektir. Katılımcıların kararlarının sonuçları analiz edilerek fotoğraf ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında yaptıkları seçimlere ilişkin açıklamaları tartışılacaktır. Son olarak çalışmanın ortaya çıkardığı sonuçların ışığında fotoğraf ve benzeri görsellere bakışımız üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

3. LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Nesnellik ve güvenilirlik haber fotoğrafçılığında özellikle önemlidir. Serbest çalışan fotoğrafçıların sayısının ve hazır fotoğraf sağlayıcılarından görsel sağlama oranının artması (Thomson, 2016; Frosh, 2013; Machin, 2004) ve vatandaş fotoğrafçılığının yaygınlaşması fotoğrafçılığın hassas bir meslek niteliği kazanmasına neden olmuştur. Özellikle haber fotoğrafçıları gündelik işlerinde birçok riskle karşılaşmakta ve fiziksel yaralanma tehlikesiyle yüz yüze gelmektedir.

Çatışma bölgelerinden gelenler başta olanlar olmak üzere (Solaroli, 2015) fotoğraflar yayınlanacak kadar dramatik ve etkileyici olmalıdır. Fotoğraf estetiğinde zamanla beceri kazanan profesyonel fotoğrafçılar aynı zamanda özel bir 'görme' becerisi de edinirler ve bu beceri onları vatandaş fotoğrafçılar olarak adlandırılacak fotoğrafçılardan ayıran bir niteliktir. Mesleklerinin gereklerini yerine getirirken ve en doğru görüntüyü ararken bazı fotoğrafçılar yayınlanmaları için göndermeden önce fotoğrafların bazı yerlerini kırpar veya bazı fotoğraflarda da değişiklik (ya da manipülasyon) yaparlar. Bu şekilde oluşturulmuş sahte fotoğrafların yayınlanması fotoğrafçıların işlerinden olmasının en başta gelen nedenidir (Carlson, 2009). Bu durumu daha da karmaşıklaştıran başka bir etken de dijital fotoğrafların daha yaygın ve kolayca kullanıldığı günümüzde neyin sahte neyin gerçek olduğunu belirleyen kuralların her zaman açık ve net olmamasıdır. Öte yandan hem haber fotoğrafçıları hem de çeşitli fotoğrafçılık meslek örgütleri tarafından genel kabul görmüş bir kural karanlık oda prensibidir (Mäenpää ve Seppänen, 2010). Bu kural temelde film kullanılan dönemde bir karanlık odada gerçekleştirilebilecek o dönemin yaygın işleme ve düzenlenmelerinin dijital fotoğraf düzenleme yazılımları aracılığıyla da yapılmasının kabul edilebilir olmasına dayanmaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi böyle bir yaklaşım geleneksel fotoğraf anlayışına dayanmaktadır ve fotoğrafçıların işe alınmasından fotoğrafların yayınlanmasına ve saygın ödüllerin kazanılmasına kadar birçok boyutu etkilemektedir.

1990'ların başından itibaren birçok farklı akıma mensup medya kuramcısı dijital fotoğrafların manipülasyonunun kolay olmasının yanı sıra analog fotoğraflardan çok büyük farklılıklar gösterdiğini hatta temelinde tüm dijital fotoğrafların bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler olduğunu ileri sürmüştür. Bu iddianın temelinde dijital bir fotoğraf makinesi ile kaydedilen bir görüntünün görülebilir bir fotoğraf haline gelmesi için yazılımlar ile işlenmesi gerekliliği yatmaktadır. Eğer aynı görüntü ışığa duyarlı bir filme kaydedilirse işlenmesi de bir tür 'çeviri' olarak düşünülebilir.

Fotoğraf çekiminde kullanılan teknolojiye malzeme temelli bu yaklaşım ise bir bakıma fotoğrafın kanıtlayıcı bir belge olarak oynadığı rolü tamamladığı olarak yorumlanabilir. Böylesi bir durum analog ve dijital fotoğraf arasında temel bir ayrımı göstermektedir. Bu ayrıma göre dijital fotoğrafın oluşmasını sağlayan algoritmaların gösterdikleri nesnelere aralarında bir nedensellik ilişkisi yoktur veya göstergebilim

açısından ifade etmek gerekirse bu algoritmaların herhangi bir belirtisel özelliği de yoktur. Dijital fotoğraf makinesinin görüntü sensöründe oluşan kayıt, aslında insan zihninin görsel açıdan fotoğraf olarak algılayacağı bir çıktıdan öte bir şey değildir. Bu düşünüşe göre dijital fotoğraf temelde bilgisayara aracılığıyla üretilen bir görüntüyle eş anlamlıdır. Fotoğraf makinesinin dışındaki fiziki bir nesneyle olan bağ kopmuş ve fotoğraf aslen bilgisayar ve yazılımlar aracılığıyla oluşturulur hale gelmiştir. Daha sonra da tartışılacağı üzere bu çalışma bu tür görsellere alternatif bir bakış açısı ortaya koymaktadır ve dijital fotoğraftaki bilgisayar öğesinin yeniden düşünülüp yorumlanması amacını taşımaktadır.

İnsanların fotoğraflara ya da bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülere ilişkin yargıları, daha önce basit bir aydınlatma altındaki görece basit nesnelere içeren deneysel çalışmalara konu olmuştur (McNamara, 2005). Daha yakın bir zamanda Shaojing Fan (2014) da bir çalışmada katılımcılardan fotoğrafı çekilmiş ve bilgisayar aracılığıyla üretilmiş yüzleri karşılaştırmasını ve ayırt etmesini istemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre bu iki tür görseli birbirinden ayırt etmek beklendiği kadar kolay olmamış hatta katılımcılar çoğu zaman ciddi şekilde zorlanmışlardır.

Fotoğraf gerçekliğindeki görüntüler günümüzde reklamcılıkta, kataloglar ve broşürlerde, propaganda amaçlı haberlerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Hatta bilgisayar teknolojileri alanında araştırma yapan bazı bilim insanları fotoğrafların bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerden nasıl ayırt edileceği konusunda endişelerini dile getirmektedir. Lyu ve Farid (2005) bu durum ile ilgili olarak fotoğrafın tekrar olayların kanıtı olarak kabul edilmesi sağlanacaksa bunun ancak fotoğraf ve fotoğraf gerçekliğinde görüntüleri birbirinden ayırt edebilecek bir teknoloji ile mümkün olabileceğini ileri sürmektedir. Ancak içinde bulunduğumuz dönem itibarıyla bunu yapabilecek mükemmellikte bir çözüm bulunmamaktadır. Bir grup insanın fotoğraf gerçekliğinde görüntüler üretmeye çalışırken bir diğer grubun da bu görüntüleri tespit etmeye yönelik çalışmalar yaptığı bir bağlamda böyle bir çözümün bulunması da kolay olmayacaktır. Bu araştırmaya konu olan fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında profesyonel fotoğrafçılar ve fotoğraf ile profesyonel olarak ilgilenenler tarafından yapılan sistematik bir karşılaştırma bilindiği kadarıyla daha önce çalışılmış değildir. Bu gruptaki kişilerin bu iki tür görsel arasında ayırım yapabilmesinin gerekliliği foto muhabirliği başta olmak üzere kendi meslekleri bakımında da özellikle önemlidir.

4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Profesyonel fotoğrafçıların bir ekrandaki görsellerin fotoğraf mı yoksa bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü mü olduğunu belirlemek için 8 erkek 12 kadın toplam 20 profesyonel fotoğrafçı katılımcı olarak seçilmiştir. Tüm fotoğrafçılar Adobe Photoshop ve Lightroom gibi fotoğraf düzenleme yazılımlarını kullanmaktadır. Hepsi Türkiye’de çalışan bu fotoğrafçılar esas olarak foto muhabirliği alanında çalışmakla beraber reklamcılık, moda ve ürün fotoğrafçılığı gibi alanlarda da deneyimleri bulunmaktadır.

Araştırmada katılımcılara her seferinde 1 tane olmak üzere ultra yüksek çözünürlüklü 35 inç’lik LED bir monitörde 1’den 37’ye kadar numaralandırılmış toplam 37 görsel gösterilmiştir. Katılımcılar monitöre olan mesafelerini kendileri ayarlayabilmiştir. Ofis aydınlatması (350-550 lümen, 4000 K) koşullarına sahip bir salonda yapılan araştırmada katılımcıların günlük çalışma ortamları canlandırılmaya çalışılarak iş ortamında ve bilgisayar başında çalıştıkları koşulların yaratılması amaçlanmıştır.

Katılımcılar her bir görseli sıra ile istedikleri kadar inceleyebilmiştir. Katılımcılar görsellere bakarken baktıkları görselin bir fotoğraf mı yoksa bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntü mü olduğu sorulmuştur. Sorulan soru ‘Gördüğünüz görsel bir fotoğraf mı yoksa bilgisayar aracılığıyla üretilmiş bir görüntü mü?’ şeklindedir. Katılımcılardan ayrıca kararlarını kendilerine sağlanan bir dizüstü bilgisayarda işaretlemeleri ve cevaplarının nedenini ya da nedenlerini yazılı olarak açıklamaları istenmiştir. Katılımcılar bundan sonra sıradaki diğer görsele geçmişler ve süreç tüm görseller bu şekilde incelenip cevaplar yazılı olarak açıklanana kadar devam etmiştir. Tüm bu süreç tamamlandıktan sonra katılımcılarla görüşmeler yapılmış ve bu ayırt etme süreci ile ilgili yarı-yapılandırılmış sorular sorulmuştur. Sorular fotoğraf ve bilgisayar aracılığıyla üretilmiş görüntüleri birbirinden ayırt edebilmenin önemi, potansiyel kullanım imkanları, bu ayırt edebilme sürecinde kullandıkları ölçütler ve kendilerinin fotoğraf ve bilgisayar aracılığıyla üretilmiş görüntü tanımlarına odaklanmıştır. Kaydedilen bu görüşmeler daha sonra metne dökülerek analiz edilmiştir.

Araştırmada katılımcılara gösterilen görseller arama motorları kullanılarak internetteki hazır görsel sağlayıcılardan manzara ve doğa resimleri kategorilerine odaklanılarak sağlanmıştır. Bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerin seçilmesindeki en önemli ölçüt fotoğraf makinesiyle çekilen fotoğraflara benzemeleri ve belirlenen kategorilere uygun olmalarıdır. Fotoğrafların da aynı şekilde manzara ve doğa resimleri olması sağlanmıştır. Fotoğraflar için manzara resmi türünün seçilmesindeki neden fotoğraf düzenleme ve işleme yazılımlarının bu tür görüntüleri oluşturmada son derece etkin olması ve bu türden görüntülerin yaygın bir

şekilde bulunabilmesidir. Fotoğrafların sağlandığı siteler <http://planetside.co.uk/galleries/terragen-gallery>, <https://www.flicker.com>, <http://www.deviantart.com>, ve <http://gettyimages.com> olarak seçilmiştir. Görseller toplandıktan sonra araştırmaya katılmayan başka bir fotoğrafçı ile tüm görsellerin üzerinden tek tek geçilerek fotoğraftan kolayca ayırt edilemeyecek bilgisayar aracılığıyla üretilmiş görüntüleri seçilmiştir.

Araştırmanın kurgusunu sınamak için araştırmacının çalıştığı fakülte'deki öğrencilerden 30 kişiyi içeren bir pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot uygulamanın sonuçları tasarlanan deneysel kurgunun anlamlı istatistiksel değerler içinde geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Bu durum üzerine araştırmaya katılacak katılımcılara ulaşmak için harekete geçilmiştir. Bu kapsamda ulusal yayın yapan gazetelerdeki fotoğrafçılar ile iletişime geçilmiş, fotoğrafçılık dernekleri ziyaret edilmiş ve fotoğrafçıların ilgi gösterdikleri forum ve internet sitelerine araştırma ile ilgili duyurular bırakılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Fotoğrafları Bilgisayar Aracılığıyla Üretilen Görüntülerden Ayırt Etme

Bu aşamada toplam 725 yanıt verilmiş ve bunlardan 371 tanesi fotoğraflar, 354 tanesi de bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler lehine olmuştur. 20 katılımcının 37 görsele verebileceği toplam 740 olası yanıtta 15 tanesi bir katılımcı ayırt etme işi için kendisine tanıdığı sürede tamamlayamadığı için verilememiştir. İki katılımcı da birer soruyu farkında olmaksızın atlamıştır.

Katılımcıların hiçbirisi tüm görselleri başarılı bir şekilde sınıflandıramamıştır. En iyi skoru olan katılımcı, 37 yanıt için toplamda 10 yanlış yaparken en kötü sonuca sahip katılımcı ise 23 yanlış yanıt vermiştir. Bu durum doğru yanıt oranının %37,84 ile %72,97 arasında değiştiğini göstermektedir. Bu oranları tüm uygulamaya yaydığımızda ortalama doğru yanıt oranının %55,49 olduğu gözlemlenmektedir. Fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler için doğru yanıt verme oranı ayrı ayrı %55,85 ve %55,02 olmuştur.

Bulguların istatistiksel açıdan anlamını görebilmek amacıyla sıklık ifade eden verileri analiz etmeye uygun olan regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar, ki-kare = 0.0384, p = 0.84, df = 1 değerleriyle fotoğraf ya da bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler olarak ifade edilen görsel türünün katılımcıların sınıflandırma performansının bir göstergesi olmadığını göstermektedir.

Tablo 1: Fotoğraflara ilişkin sonuçlar

GÖRSEL	TOPLAM YANIT	DOĞRU YANIT	OLASILIK DÜZEYİ	z Değeri	p Değeri
10	20	3	0,05	-3,63	p<0,001
7	20	4	0,07	-3,41	p<0,001
4	18	5	0,10	-2,96	p<0,001
17	20	7	0,14	-2,65	p=0,01
30	19	8	0,19	-2,25	p=0,02
5	20	9	0,22	-2,11	P=0,03
18	20	9	0,22	-2,11	p=0,03
12	20	10	0,27	-1,84	p=0,07
32	20	11	0,33	-1,56	p=0,12
8	19	11	0,37	-1,37	p=0,17
31	20	12	0,40	-1,26	p=0,21
15	19	12	0,46	-1,06	p=0,29
20	20	13	0,50	-0,96	p=0,34
3	20	14	0,62	-0,64	p=0,52
26	20	14	0,62	-0,64	p=0,52
9	19	14	0,75	-0,38	p=0,70
34	19	15			
11	20	16	1,07	0,08	p=0,94
24	19	16	1,42	0,42	p=0,68
21	20	17	1,51	0,49	p=0,62

Diğer bir ifadeyle katılımcılar, ki-kare = 105.00, p < 0,001, df = 35 değerleriyle, fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ayrım yapamamıştır. Bu da bazı görsellerin sınıflandırılmasının kolay bazılarının da zor olduğunu sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle görsellerin olasılık düzeyi tablosu karşılaştırılmıştır. Tablo 1 olasılık düzeyi değerlerine göre sıralanmış ve istatistiksel olarak anlamlı değerler koyu olarak gösterilmiştir. Bu tabloda olasılık düzeyi sütununda bulunan sayılar ne kadar küçülürse fotoğraflar sıklıkla bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerle karıştırılmaktadır. Öte yandan sayılar büyüdükçe fotoğrafın doğru bir şekilde fotoğraf olarak

teşhis edilmektedir. Bu sıralamadan 7 fotoğrafın (4,5,7,10,17,18,30 numaralı fotoğraflar) sıklıkla bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerle karıştırıldığı görülmektedir. Bu da katılımcıların bu görselleri doğru olarak ayırt edememenin yanı sıra görselleri birbirleriyle karıştırdığını da göstermektedir. Tablo 2 ise bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülere ait sonuçları göstermektedir.

Tablo 2: Bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülere ait sonuçlar

GÖRSEL	TOPLAM YANIT	DOĞRU YANIT	OLASILIK DÜZEYİ	z Değeri	p Değeri
2	19	6	0,56	-0,86	p = 0,39
23	19	5	0,56	-0,86	p = 0,39
25	20	8	0,81	-0,32	p = 0,75
13	20	9	1,00	0,00	p = 1,00
35	20	9	1,00	0,00	p = 1,00
33	19	9	1,10	0,15	p = 0,88
1	20	9	1,10	0,15	p = 0,88
27	20	10	1,22	0,32	p = 0,75
19	20	10	1,22	0,32	p = 0,75
22	19	10	1,36	0,48	p = 0,63
37	20	11	1,49	0,63	p = 0,53
36	20	12	1,83	0,95	p = 0,34
29	19	13	2,65	1,46	p = 0,14
6	20	14	2,85	1,58	p = 0,11
14	19	14	3,42	1,79	p = 0,07
16	20	15	3,67	1,90	p = 0,06
28	20	18	11	2,75	p = 0,01

Tablo 2’de olasılık düzeyi değerlerine göre sıralanmış ve istatistiksel olarak anlamlı değerler (28 numaralı görsel) koyu olarak gösterilmiştir. Olasılık düzeyi sütunundaki küçük sayılar bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerin sıklıkla bir fotoğraf olarak teşhis edildiğini göstermektedir. Büyük bir sayı ise bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntünün doğru bir şekilde bir bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntü olarak teşhis edildiğini ifade etmektedir. Bu sıralamada doğru bir şekilde bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü olarak teşhis edilen sadece bir görsel olduğu görülmektedir. Bu da yukarıdaki Tablo 1’deki sonuçları güçlendirmekte ve katılımcıların geri kalan 27 görselde fotoğraf ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında doğru bir ayırım yapamadığını doğrulamaktadır.

Bu iki tabloda ortaya konan sonuçlar açıkça fotoğraf veya fotoğraf düzenlemeyle günlük olarak profesyonel düzeyde ilgilenen yetkin kişilerin bir bilgisayar ekranında gördükleri fotoğraf makinesi ile çekilen fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerden doğru bir şekilde ayıramadıklarını göstermektedir. Araştırmanın örneklemini olarak seçilen katılımcılar, mesleklerindeki katı görsel kullanım kriterleri gereği fotoğrafları diğer tür görsellerden en net şekilde ayırt edebilecek yetkinlikte kişiler olarak seçildiğinden bu sonucun daha geniş bir örnekleme de tekrarlanacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın ele aldığı türden bir sınıflandırma, özellikle fotoğrafa benzeyen bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler yaratmakla ilgilenenler ile yapılmadığından bu tür çalışmalar yapanların bu araştırmanın konusu olan sınıflandırmada daha iyi bir sonuç elde edemeyecekleri belli değildir. Ancak bu tür görüntüler yaratmakla ilgilenenlerin muhtemelen fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerden ayırmalarını sağlayacak daha etkili ve uygun ölçütlere sahip olacağı düşünülmektedir. Günümüzde belli bir yeterliğe ulaşan ve farklı alanlardaki kullanımları giderek yaygınlaşan yapay zekâ ve makine öğrenimi uygulamaları çok da fazla zaman geçmeden bilgisayar aracılığıyla üretilen insan yüzü görüntülerinin de yukarıda manzara fotoğrafları ile yapılan sınıflandırmada olduğu gibi fotoğraftan ayırt edilemeyeceğini işaret etmektedir. Tüm bu gelişmeler aslında giderek daha çok dijitalleşen fotoğrafa ve özellikle de fotoğrafın doğal ve yaygın olarak kullanıldığı alanlara ilişkin anlayışımızı kökten değiştirecek etkiler doğuracaktır.

5.2. Fotoğraflar ve Bilgisayar Aracılığıyla Üretilen Görüntüler Arasındaki Farklılıklara İlişkin Açıklamalar

İnceledikleri görselin fotoğraf mı yoksa bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü mü olduğuna dair yaptıkları seçimden başka katılımcıların fotoğraf ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüleri nasıl anladıklarını daha iyi anlayabilmek için katılımcıların verdikleri kararları açıklamaları istenmiştir. Yarı-yapılandırılmış bir görüşme ile katılımcılara fotoğrafı ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüyü nasıl

tanımladıkları sorulmuş ayrıca diğer katılımcıların fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüleri birbirinden ayırmada nasıl bir performans sergileyecekleri ve bu ayırımın önemli olup olmadığı konularında da görüşlerini belirtmeleri istenmiştir.

Böyle bir ayırım fotoğrafçılık ve özellikle haber fotoğrafçılığı alanlarında çalışanlar açısından önemlidir. Geleneksel fotoğraf anlayışı bakımından fotoğrafların doğruluk ve gerçekliği ile fotoğraf makinesinin dışındaki bir olgu ya da varlıkla olan bağlantısı birkaç katılımcı tarafından tekrarlanan baskın bir tema olmuştur. Katılımcılar esasen fotoğraf ile çalıştıkları ve fotoğraf gerçekliğinde görseller oluşturmak konusunda fazla deneyimleri olmadığı için görseller arasındaki farklılıklara dair açıklamalarını, genellikle fotoğrafa ilişkin bilgilerini ekranda gördükleri görsellerle karşılaştırarak yapmışlardır. Dolayısıyla fotoğraf kavramı hakkındaki düşünceleri yaptıkları seçimlerde ve bunlara dair açıklamalarında sürekli olarak bir çıkış noktası olmuştur.

Gösterilen görselin fotoğraf olup olmadığı kararını verirken katılımcılar tarafından değinilen nedenler genel olarak dörde ayrılabilir ve bu nedenlerin temelde şu yargılara dayanmaktadır:

- 1) fotoğrafların neye benzedikleri (diğer bir ifadeyle ikon nitelikleri),
- 2) fotoğraf ile ilgili donanımın fotoğrafın görselliğini nasıl etkilediği (donanımın belirtisel nitelikleri),
- 3) gerçekte ne gibi manzaraların var olabileceği ve bu nedenle fotoğraf olabileceği (manzaraların belirtisel nitelikleri)
- 4) özellikle diğer tür görsellerle karşılaştırıldığında fotoğrafların ne tür bir kavramı temsil ettikleri (fotoğrafların sembolik boyutu)

Tüm bu nedenler yukarıdaki terimlerden de anlaşılacağı gibi gösterebilimsel bir temele dayanmaktadır ve bir arada düşünüldüğünde ise fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasındaki ayrıma nasıl yaklaşıldığına dair temel bir anlayışa işaret etmektedir. Katılımcılar görsellerin hangisinin fotoğraf hangisinin bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü olduğuna dair değerlendirmelerinde farklılıklar gösterse de fotoğrafın nasıl bir görsel olduğuna dair hem sözel hem yazılı açıklamalarında son derece benzer ve tutarlı yargılarda bulunmuştur. Dolayısıyla fotoğrafa dair anlayışlarının benzeştiği rahatlıkla ileri sürülebilir.

İki kişi hariç tüm katılımcılar fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasındaki ayırımın hem fotoğrafın söz konusu olduğu anlamda hem de haber fotoğrafçılığı gibi daha özel bir bağlamda önemli olduğunu belirtmişlerdir. Resimleme ya da reklamcılık anlamındaysa birçoğu aynı ayırımı bu amaçla kullanılan görsellerin ana amacının gerçekliğin ortaya çıkarılmasının olmadığı düşüncesiyle önemli bulmamıştır.

Katılımcıların bazılarının bu konudaki görüşleri aşağıda sunulmuştur:

- 1- "Fotoğraf ile profesyonel olarak uğraşanların bunları birbirinden ayırt edebilmesi bilgisayar aracılığıyla üretilen görsellerin yanlış bağlamlarda sunulmaması için önemlidir." (Katılımcı 8)
- 2- "Evet, kesinlikle önemlidir. Özellikle manipüle edilmiş görsellerin haber verme amaçlı kullanıldığı birçok durum yaşandığı için bu dönem daha da arttı. Bu iki tür görseli birbirinden ayırabilmek son derece önemlidir." (Katılımcı 16)

Bu ayırım özellikle önemli görüldüğü için katılımcıların kararlarını hangi nedenlere dayanarak verdiklerini sözel olarak açıkladıkları kısım yeniden incelenmiş ve fotoğrafların tam olarak neye benzediğini tespit etmek için kullandıkları ölçütlere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Gösterilen görselin bir fotoğraf mı ya da bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntü mü olduğuna karar verilirken ifade edilen nedenler görselin nitelikleri ile ilgili olmuştur. Fotoğraflar için bu nitelikler detayların miktarı ve bu detayların rastlantısallığının yanı sıra fotoğrafın doğal ritmi ve zaman zaman da göze o kadar da mükemmel görünmemesi önemli bir tanımlama ölçütü olarak ortaya çıkmıştır. Bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler bu bağlamda da yeterince detaylı olamayan, kolaylıkla tahmin edilebilen ve tekrarlanan biçimler, doğal görünmeyen ya da bazen fazlasıyla mükemmel görünen nitelikler sergilemiştir.

Gösterebilimin ikon tanımı bakımından değerlendirilebilecek bu ölçütlere katılımcıların verdikleri yanıtlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

- 1- "Detay miktarı, ışık ve gölgelerdeki farklılık. Ormandaki farklı renkteki alanlar ve devrilmiş ağaçlar, toprağın ormanla birleştiği bölgeler." (Katılımcı 10)

- 2- "Bu bilgisayar aracılığıyla üretilen bir görüntü olabilir ama tekrarlayan fazla desen olmadığı için fotoğraf diyeceğim." (Katılımcı 6)
- 3- "Detay miktarı, rastlantısallık, görsel kavramına ait 'hatalar', ön plandaki kötü aydınlatma." (Katılımcı 5)

Bu ikonik nitelikler katılımcıların fotoğrafların belirli görsel özelliklerini nasıl algıladıklarına ve tanımladıklarına dair önemli ipuçları vermektedir. Bu özelliklerin birçoğu fotoğrafla neredeyse bulunuşundan itibaren uğraşanların ilgisini çekmektedir. Özellikle ilk bakışta dikkat çekecek veya doğrudan bakılmayacak alanlardaki detayların miktarının aslında birçok kişinin fotoğrafa duyduğu ilginin kaynağında yattığı ifade edilebilir.

Fotoğraf ile ilgili donanımın fotoğrafın görselliğini nasıl etkilediği konusu ise fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerden ayırmada diğer önemli tanımlama ölçütlerini ortaya koymuştur. Her zaman doğru yanıt veremeseler de doğal olarak katılımcılar arasında bulunan profesyonel fotoğrafçılar kullanılan donanıma ilişkin birçok farklı seçenek belirtmişlerdir. Uzun pozlama ya da farklı lenslerin kullanımının perspektif veya ritim gibi alanlarda görselliği nasıl etkileyebileceğini kestirebilmeleri daha önceki saha deneyimlerine dayanmaktadır. Bu da fotoğraf ya da bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü olsun herhangi bir görselin nitelikleri ile o görselin oluşumuna etki eden süreçler arasındaki belirtisel ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

- 1- "Hareket bulanıklığı görüyorum ve ön planda da birçok detay var." (Katılımcı 17)
- 2- "Bakış açısı, geniş açılı objektiften kaynaklanan bozulma ve ufuk çizgisinin kaybolması." (Katılımcı 17)
- 3- "Sisli bir çam ormanında teleobjektifin neden olduğu üst üste binmiş bir gerçeklik" (Katılımcı 3)
- 4- "Gün batımı uzun pozlama ile çekildiğinde, manzara böyle görünebilir." (Katılımcı 16)
- 5- "....küçük bir görüntü sensörü ile kaydedilmiş...." (Katılımcı 9)

Bu örneklerdeki ifadeler açıkça fotoğraf çekmek için kullanılan donanımın belirtisel izlerine dikkat çekmektedir. Bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler de dahil olmak üzere fotoğraf teknolojisi elde edilen görüntünün görsel niteliklerini derinden etkilemektedir. Dolayısıyla bu teknolojiye ya da bu teknolojinin etkilerine dair sahip olunan bilginin görselleri değerlendirirken önemli bir rol oynadığı net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Manzara fotoğrafları söz konusu olduğunda, manzaraların nitelikleri gösterilen görselin fotoğraf mı yoksa bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü mü olduğuna karar vermede özellikle önemli olmuştur. Bu noktada kişilerin bazı yerlere ilişkin sahip oldukları bilgi ya da deneyim gösterilen manzara görsellerini değerlendirmede kullanılmıştır. Ayrıca ışık, su, vb. öğelerin manzara fotoğraflarında nasıl bir etki yarattığına yönelik sahip olunan farkındalık da karar verirken başvurulan bir diğer araç olmuştur. Katılımcılar bazı görseller için kendi deneyimlerine dayanarak değerlendirme yapsa da diğer bazı görsellerde de değerlendirmelerini gerçek olması olası olan yerlere işaret ederek yapmışlardır. Bu kapsamda kullandıkları ifadelerden bazıları aşağıda verilmiştir.

- 1- "Böyle bir su birikintisi daha önce görmüştüm. Ön plandaki çimen ve taşlar arasındaki farklılık, detayların miktarı, fotoğrafın çekildiği hava durumu ve zamana uygun renkler." (Katılımcı 11)
- 2- "Bir keresinde ben de deniz kenarında böyle bir fotoğraf çekmişim." (Katılımcı 1)
- 3- "Bir çayır manzarası. Hava koşulları böyle yüksek bölgelerin karakteristik özelliği gibi görünüyor." (Katılımcı 7)
- 4- "Sabah sisine benziyor." (Katılımcı 4)

Tüm bu örneklerde gösterilen görseli fotoğraf ya da bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü olarak tanımlamak için kullanılan ölçüt katılımcıların kendi deneyimlerine veya kendi deneyimlerini kullanarak yaptıkları çıkarımlara dayanmaktadır. Katılımcılar bazen görsellerdeki yerlerin gerçekten var olup olmadığından emin olmasalar da görsellerde gösterilen türden yerlerin ve manzaraların var olabileceğine işaret etmektedirler.

Görsellerin yukarıda tartışılan ikonik ve belirtisel niteliklerine dayanan açıklamalar dışında katılımcıların yaptıkları seçimlere ilişkin yaptıkları açıklamalarda daha genel ve sembolik düzlemde değerlendirilebilecek başka bir grup tanımlama daha bulunmaktadır. Bu tanımlama yukarıdaki açıklamalarda ortaya çıkan fotoğraf anlayışını daha iyi anlamak için de önemlidir.

Aşağıda örnekleri verilen sembolik nitelikler ikonik ve belirtisel tanımlamaları aşan bir fotoğraf anlayışına işaret etmektedir. Fotoğrafların görünüşü ve gösterdikleri, yani donanımlar ve manzaralar, özellikle önemli olsa da bu sembolik nitelikler bu iki kategoriden daha fazlasına işaret etmektedir.

- 1- “yaşam dolu” (Katılımcı 4)
- 2- “İnanılır, gerçek hissi veriyor.” (Katılımcı 7)
- 3- “Bir makinenin bu kadar hayat dolu bir sahne yaratabileceğini sanmıyorum.” (Katılımcı 1)
- 4- “Doğal bir çizgi var burada.” (Katılımcı 3)
- 5- “Görsel doğal görünüyor.” (Katılımcı 16)

Bu açıklamalardan fotoğrafların hayatı gösterdiği, gerçek olduğu, doğal veya inanılır hissettirdiği, dolayısıyla da çalışmanın başlarında değinilen geleneksel fotoğraf anlayışıyla ve katılımcılar tarafından fotoğraf ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasındaki farkın önemine dair verilen nedenlerle örtüştüğü anlaşılmaktadır. Tanımlamalardaki sembolik boyut katılımcıların ‘hayat’, ‘gerçek’ ve ‘doğal’ gibi son derece soyut ölçütleri karar vermek için kullandıklarını göstermektedir.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yukarıda açıklanan bulgular katılımcıların fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerden başarılı ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde ayıramasalar da fotoğrafla ilgili belli bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir. Geleneksel fotoğraf anlayışı da denilebilecek bu düşünce çalışmanın başında değinilen karanlık oda ilkesine dayanmaktadır. Bu ilkeye göre, fotoğraf kavramı fotoğrafı çekilen nesne ya da sahneden yansıyan ışığın ışığa duyarlı bir yüzey üzerinde bıraktığı ve ikonik olarak söz konusu nesne ya da sahneye benzeyen maddi izlere dayanır. Dolayısıyla bu izler fotoğrafı konusu nesne ya da sahneye zaman ve mekânda bir bakıma gecikmeli biçimde bağlayarak fotoğrafın içeriğinin kökenini oluşturur. Diğer bir deyişle fotoğrafın oluşabilmesi için fotoğrafa konu nesne ya da sahnenin zaman ve mekân bakımından fotoğrafın görsel temsilinden önce gelmesi gerekmektedir. Geleneksel fotoğraf anlayışının çıkış noktasını oluşturan ve dijital fotoğrafa karşıtlık oluşturan bu düşünüşe göre görsel temsilin zaman ve mekân bakımından fotoğrafa konu olan nesne ya da sahnenin önüne geçmesi imkânsızdır. Bu da iki fotoğrafın köken ve doğasını en baştan farklı kılmaktadır.

Araştırmanın katılımcıları arasında ortaya çıkan fotoğraf anlayışı da sözü edilen bu geleneksel fotoğraf anlayışının bir devamı olarak görülebilir. Diğer bir ifadeyle katılımcılar fotoğrafın gerçekten olmuş ya da yaşanmış bir sahneyi içerdiğine ve bu duruma tanıklık ettiğine inanmaktadır. Ancak bu anlayışa karşıt olarak araştırmanın bulguları fotoğraf ile profesyonel olarak uğraşan kişilerin ifade ettikleri görüşe uygun olarak fotoğraf makinesi ile çekilmiş fotoğraflar ile bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında ayırım yapma becerilerinin sorunlu olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcılar kendilerine gösterilen görselleri inceleyerek bu görsellerin gerçekten olmuş ya da yaşanmış bir sahneyi içerdiğine dair istatistiksel olarak anlamlı bir değerlendirme yapamamışlardır. Sonuçlar doğru cevap yüzdesinin tahmin edilen cevapların yüzdesine yakın olduğunu göstermektedir. Bu da profesyonel fotoğrafçıların çekilmiş fotoğraflar ile bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında ayırım yapma konusunda ciddi zorluk yaşadığına işaret etmektedir. Ayrıca bazı durumlarda katılımcılar fotoğraf makinesi ile çekilmiş fotoğrafları bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntülerle karıştırmıştır. Bu durum görüntü işleme yazılım ve teknolojilerdeki baş döndürücü gelişmeler de göz önüne alınırsa profesyonel olarak fotoğraf ile uğraşmayanlar için bu iki tür görsel arasında doğru bir ayırım yapmanın daha da zor olacağı ortaya çıkacaktır.

Araştırma sonuçları ayrıca katılımcıların fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasındaki farkın önemli olduğuna inandıklarını ve aynı zamanda da fotoğrafın taşıdığı anlam üzerinde neredeyse tamamen hemfikir olduklarını göstermektedir. Fotoğraflarla ilişkilendirilen doğal görünüm, ‘hayat’ dolu olmak ya da gerçek olmak gibi niteliklerin aksine, bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler yapay yapılar, simülasyon ve kopya gibi sözcüklerle tanımlanmıştır.

Ancak araştırmanın sonuçları dijital fotoğraf söz konusu olduğunda ‘özgün’ ve ‘kopya’ arasındaki farkı bulmanın giderek daha da zorlaştığını göstermiştir. Fotoğraflar gibi gerçek görseller ile bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüler arasında seçim yapmanın zorluğu Beltig’e göre (2005) insanların fotoğrafın icadından beri güvenebilecekleri görüntüler aramasından kaynaklanmaktadır. Ancak fotoğrafın icadından çok daha önceleri farklı görseller gerçek olarak kabul görseller de artık görsel temsilin hayat bulduğu yüzeyin türü, farklı yöntemler kullanılarak üretilen görselleri birbirinden doğru bir şekilde ayırmakta yeterli olmamaktadır. Daha net ifade edilirse araştırmada kullanılan görseller katılımcılar tarafından fotoğraf ya da

bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntü olarak sınıflandırılmalarına bağlı olarak değişen şekilde anlamlandırılmışlardır.

Araştırmanın ortaya çıkardığı bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüleri fotoğraflardan ayıramama durumu soruna bu tür görselleri daha ciddiye alarak yaklaşmanın gerekliliğini göstermiştir. Sonuçlar ayrıca dijital fotoğrafçılıkta kullanılan yazılım ve algoritmaların gücünün ve etkinliğinin bir kere daha kanıtlanması olarak da yorumlanabilir. Ancak analog fotoğraflarla kıyaslandığında dijital fotoğraflar her ne kadar güvenilir olarak görülse de analog fotoğrafların da manipüle edildiği birçok örneğin olduğu da unutulmamalıdır.

Sonuç olarak profesyonel olarak fotoğrafla ilgilenen katılımcılarla yapılan bu araştırma söz konusu katılımcıların fotoğraflar ve bilgisayar aracılığıyla üretilen görüntüleri başarılı bir şekilde birbirinden ayıramadığını göstermiştir. Ayrıca katılımcılar açıklamalarında geleneksel fotoğraf anlayışına şaşırtıcı şekilde bağlı kalmışlardır. Ancak hazır fotoğraf sağlayıcıların yaygınlaşması ve bu fotoğrafların habercilikte de sık sık kullanılması, vatandaş fotoğrafçılığının artması ve fotoğrafçılığın giderek daha fazla dijitalleşmesine rağmen görsellerle profesyonel olarak çalışan kişilere her zaman ihtiyaç olacaktır.

KAYNAKÇA

- Carlson, Matt (2009). The reality of a fake image: News norms, photojournalistic craft, and Brian Walski's fabricated photograph. *Journalism Practice*, S. 3 (2), s. 125-139.
- Fan Shaojing (2014). Human perception of visual realism for photo and computer-generated face images. *ACM Transactions on Applied Perception*, S. 11 (2). Erişim Linki: <http://doi.acm.org/10.1145/2620030> Erişim Tarihi 16 Mart 2019.
- rosh, Paul (2013). Beyond the image bank: Digital commercial photography. Ed. Lister, M. *The Photographic Image in Digital Culture*. London: Routledge.
- Gürsel, Zeynep (2016). *Image Brokers: Visualizing World News in the Age of Digital Circulation*. Berkeley: University of California Press.
- Huang, Edgar S. (2001). Readers' perception of digital alteration in photojournalism. *Journalism & Communication Monographs*, S. 3 (3), s. 147-182.
- Lowrey, Wilson (2003). Normative conflict in the newsroom: The case of digital photo manipulation. *Journal of Mass Media Ethics*, S. 18 (2), s. 123-142.
- Lyu, Sung, Farid, Hany (2005). How realistic is photorealistic? *IEEE Transactions on Signal Processing*, S. 53 (2), s. 845-850.
- Machin, David (2004). Building the world's visual language: The increasing global importance of image banks in corporate media. *Visual Communication*, S. 3 (3), s. 316-336.
- Mäenpää, Jenni (2014). Rethinking photojournalism: The changing work practices and professionalism of photojournalists in the digital age. *Nordicom Review*, S. 35 (2), s. 91-104.
- Mäenpää, Jenni, Jenna Seppänen (2010). Imaginary darkroom: Digital photo editing as a strategic ritual. *Journalism Practice*, S. 4 (4), s. 454-475.
- McNamara, Ann (2005). Exploring perceptual equivalence between real and simulated imagery. *Proceedings of the 2nd Symposium on Applied Perception in Graphics and Visualization*, s. 123-128.
- Reaves, Shiela (1992). What's wrong with this picture? Daily newspapers photo editors' attitudes and their tolerance toward digital manipulation. *Newspaper Research Journal*, S. 13/14 (4/1), s. 131-155.
- Reaves, Shiela (1995). The vulnerable image: Categories of photos as predictor of digital manipulation. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, S. 72 (3), s. 706-715.
- Ritchin, Fred (1991). *Photojournalism in the age of computers*. Ed. C. Squiers, *The Critical Image: Essays on Contemporary Photography*. London: Lawrence & Wishart.
- Schwartz, Donna (1992). *To Tell the Truth: Codes of Objectivity in Photojournalism*. Minneapolis: Gordon / Breach.
- Solaroli, Marco (2015). Toward a new visual culture of the news: Professional photojournalism, digital post-production, and the symbolic struggle for distinction. *Digital Journalism*, S. 3 (4), s. 513-532.
- Thomson, Taylor J (2016). Freelance photojournalists and photo editors: Learning and adapting in a (mostly faceless) virtual world. *Journalism Studies*, s. 1-21.